

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Підвищення рівня та якості життя населення»

Виконала: студентка групи 1

Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»

Буханець О.Ю.

Керівник к.е.н., доцент, завідувач кафедри
соціального забезпечення та податкової
політики, Тараненко В.Є.

Рецензент головний бухгалтер

Фермерського господарства «МЮД», Ялоза О.В.

Дніпро-2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики
Ступінь вищої освіти бакалавр
Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.Є.Тараненко

“ _____ ” _____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Буханець Ольги Юріївни

1. Тема роботи «Підвищення рівня та якості життя населення»
керівник роботи к.е.н., доцент, завідувач кафедри соціального забезпечення та податкової політики, Тараненко В.Є. ,
затверджена наказом УМСФ від “ _____ ” _____ 20__ р. № _____
2. Строк подання студентом роботи 13.06.2024
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативно-правові акти, статистична інформація Державної служби статистики України, навчальні посібники, матеріали періодичних та Інтернет видань, монографії, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців тощо.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки.
 1. Теоретико-методичні основи визначення рівня та якості життя
 2. Аналіз рівня та якості життя населення в Україні
 3. Шляхи удосконалення норм якості життя у контексті зростання добробуту населення.
5. Перелік графічного матеріалу : Рисунки : Алгоритм оцінки факторів впливу на якість життя населення України; Показники демографічної складової якості життя населення за 2020–2023 роки; Мінімальні напрями соціальної стратегії. Таблиці: Доходи та витрати населення України за 2019—2021 роки; Доходи та витрати населення у 2021 році; Порівняльна таблиця інформаційного забезпечення системи показників згідно концепції ОЕСД: Better Life Index.
6. Дата видачі завдання “ _____ ” _____ 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з темами дипломних робіт, вибір теми	Січень 2024 р.	Виконано
2.	Написання та затвердження плану	Лютий 2024 р.	Виконано
3.	Опрацювання літератури та збір матеріалів	Березень 2024 р.	Виконано
4.	Написання першого розділу	Березень 2024 р.	Виконано
5.	Написання другого розділу	Квітень 2024 р.	Виконано
6.	Написання третього розділу	Квітень 2024 р.	Виконано
7.	Написання висновків	Травень 2024 р.	Виконано
8.	Доопрацювання дипломної роботи	Травень 2024 р.	Виконано
9.	Здача дипломної роботи на кафедрі	Червень 2024 р.	Виконано
10.	Підготовка до захисту	Червень 2024 р.	Виконано
11.	Захист дипломної роботи	Червень 2024 р.	Виконано

Студент _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

АНОТАЦІЯ

Буханець О.Ю. Підвищення рівня та якості життя населення .

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр» за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, 3 розділів, висновків. Робота викладена на 55 сторінках, містить 3 таблиць, 3 рисунків, 2 сторінок додатків. Список використаних джерел містить 48 найменувань.

У кваліфікаційній роботі бакалавра досліджено теоретико-методичні основи визначення рівня та якості життя, проаналізовано рівень та якість життя населення, розроблено шляхи удосконалення норм якості життя у контексті зростання добробуту населення .

Практичне значення отриманих результатів, полягає в тому, що вони втілені в конкретні методики і пропозиції по удосконалюванню методів оцінки рівня і якості життя. Дослідження рівня та якості життя населення дозволяє оцінити прогрес країни у соціально-економічному розвитку , визначити проблеми та пріоритети для державної політики .

Ключові слова : рівень та якість життя населення , доходи , споживання , соціально-економічні показники , рівень заробітної плати , соціальна політика, соціальні стандарти , добробут суспільства , соціальна безпека , індикатори оцінювання .

ABSTRACT

Bukhanets O.Yu. Improving the Standard and Quality of Life of the Population.

Qualification work for the degree of higher education "Bachelor" in the specialty 232 "Social Security". University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

The qualification work consists of an introduction, 3 chapters, and conclusions.

The work is presented on 55 pages, contains 2 tables, 3 figures, and 2 pages of appendices. The list of used sources includes 48 items.

The bachelor's qualification work investigates the theoretical and methodological foundations for determining the standard and quality of life, analyzes the standard and quality of life of the population, and develops ways to improve the quality of life standards in the context of increasing the well-being of the population.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that they are embodied in specific methods and proposals for improving the methods of assessing the standard and quality of life. Studying the standard and quality of life of the population allows assessing the country's progress in socio-economic development, identifying problems and priorities for government policy.

Keywords: level and quality of life of the population, income, consumption, socio-economic indicators, wage level, social policy, social standards, social welfare, social security, evaluation indicators.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ	7
1.1. Соціально-економічна сутність категорії «якість життя»	7
1.2. Доходи та рівень життя населення як ключові чинники якості життя.....	10
1.3 Міжнародні стандарти рівня та якості життя	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ....	17
2.1. Аналіз впливу соціальних стандартів на рівень життя населення	17
2.2. Статистичні підходи до вимірювання якості життя населення	23
2.3. Аналітична оцінка якості життя населення	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ЯКОСТІ ЖИТТЯ У КОНТЕКСТІ ЗРОСТАННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ.....	34
3.1. Світовий досвід підвищення якості життя населення	34
3.2. Пропозиції щодо вдосконалення норм якості життя в Україні	40
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом більше п'яти десятиліть концепція якості життя посідає одне з перших місць серед ключових оцінок та характеристик розвитку суспільства. Для глибокого розуміння якості життя як явища соціальної реальності, необхідно дослідити його виникнення, еволюцію та усвідомлення як актуальної проблеми. Незважаючи на існування численних концепцій та підходів до вивчення «якості життя», наразі відсутній універсальний метод, який би забезпечував отримання достовірних даних для точного прогнозування якості життя населення та дозволяв би Україні посідати кращі позиції у міжнародних рейтингах.

Питання визначення якості життя як соціально-економічної категорії та об'єкта статистичних досліджень глибоко вивчено в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як О.А. Грішнова, Н.В. Ковтун, Е.М. Лібанова, Р. Бауер, І.В. Бестужев-Лада, Дж.К. Гелбрейт, У. Джеймс, А. Тоффлер, Дж. Форрестер.

Однак, попри значну кількість робіт та публікацій, присвячених цій проблемі, на міжнародному науковому рівні й досі не існує чіткої дефініції досліджуваного поняття. Саме тому тема даної роботи, яка зосереджена на науково-практичному удосконаленні теорії та практики оцінки рівня і якості життя населення, є надзвичайно актуальною.

Практична та наукова цінність цього дослідження полягає в тому, що воно сприяє поглибленню наукових знань у цій галузі та забезпечує більш обґрунтоване прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня та поліпшення якості життя в світі.

Мета і задачі дослідження. Мета роботи полягає в розробці теоретичної бази та практичних рекомендацій для комплексної оцінки міжнародних стандартів та норм рівня та якості життя. Для досягнення цієї мети у

кваліфікаційній роботі бакалавра поставлені і вирішені наступні завдання :

- дослідити теоретико-методичні основи визначення рівня та якості життя;
- проаналізувати рівень та якість життя населення;
- розробити шляхи удосконалення норм якості життя у контексті зростання добробуту населення .

Об'єктом дослідження в роботі є процеси норм рівня та якості життя.

Предметом дослідження є міжнародні стандарти оцінки якості життя населення.

Методи дослідження.

Теоретичною та методологічною основами кваліфікаційної роботи бакалавра є наукові праці вітчизняних і закордонних вчених у галузі соціального забезпечення та прогнозування, зокрема, методів статистичного аналізу тощо.

Інформаційну основу дослідження сформували первинні та кінцеві статистичні дані, опубліковані в періодичних виданнях, матеріали періодичних видань, науково-практичних конференцій, нормативні та довідкові матеріали.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їх практичному застосуванні. На основі проведеного дослідження розроблено методики та надано пропозиції щодо вдосконалення методів оцінки рівня та якості життя, які можуть бути використані в науково-дослідній та практичній діяльності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків і пропозицій. Робота викладена на 55 сторінках, містить 2 таблиць, 2 рисунків, 2 сторінок додатків. Список використаних джерел містить 48 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ

1.1 Соціально-економічна сутність категорії «якість життя»

Занепокоєння щодо обмеженості поняття «рівень життя» для відображення всебічного добробуту населення призвело до появи терміну «якість життя». Ця концепція вийшла за межі матеріальних аспектів, таких як доходи та доступ до товарів і послуг, і охопила ширший спектр факторів, що впливають на щастя та процвітання людей.

З часом якість життя стала розглядатися як ключовий елемент стійкості суспільства. Її стали бачити як компонент футурологічного ідеалу, до якого прагне людство – етапу розвитку цивілізації з новими, більш гармонійними відносинами між людьми, де пріоритет надається не матеріальним благам, а спільним соціальним та культурним цінностям.

Спочатку питання якості життя зосереджувалися на таких аспектах, як охорона навколишнього середовища, здоров'я та оновлення міст. Згодом ця концепція розширилася, включивши в себе й інші важливі сфери, такі як доступ до освіти, безпека, рівність можливостей, соціальна згуртованість та особисте самовираження.

Поняття «якість життя» має багату історію та досліджувалося різними науковцями з різних галузей. Одним з перших дослідників цієї теми був американський економіст Джон Кеннет Гелбрейт. Він визначав якість життя як сукупність благ, які можуть бути надані споживачу. Це включало не лише матеріальні блага, такі як їжа, одяг та житло, але й доступ до освіти, охорони здоров'я, культурних благ та інших ресурсів, які сприяють добробуту людей [7].

Німецький вчений Інґмар Штеффен мав дещо інше трактування якості життя. Він вважав, що це поняття тісно пов'язане з управлінням економікою та її спрямованістю. На його думку, якісна економічна політика повинна слугувати інтересам більшості населення, забезпечуючи їм доступ до необхідних ресурсів та можливостей для саморозвитку [5].

Французький економіст Жан Гарден також досліджував різні аспекти якості життя. Він підкреслював важливість таких факторів, як достатній рівень матеріальних благ, зайнятість, доступність якісного житла, безпечні умови праці, зручний транспорт та екологічно чисте навколишнє середовище. Однак Жан Гарден не обмежувався лише матеріальними аспектами. Він вважав, що якість життя також залежить від духовного стану нації та його динаміки. Зростання духовності та моральних цінностей свідчить про покращення якості життя, а їх занепад, навпаки, може призвести до погіршення [1].

Поняття «якість життя» нерозривно пов'язане з такими термінами, як «рівень життя», «спосіб життя» та «народний добробут», але водночас має суттєві відмінності від них.

Хоча «якість життя населення» та «спосіб життя населення» тісно переплітаються, вони не є тотожними поняттями. Багато дослідників сходяться на думці, що термін «якість життя» має глибше значення, ніж «рівень життя», «спосіб життя» чи «народний добробут». Варто зазначити, що трактування та визначення самого поняття «якість життя» досі залишаються неоднозначними та дискусійними, навіть попри значний інтерес до цієї проблематики з боку зарубіжних науковців.

Існують різні точки зору щодо сутності та трактування поняття «якість життя».

Деякі автори вважають, що воно охоплює не лише матеріальні аспекти (виробництво та споживання товарів), але й ширший спектр факторів, пов'язаних з покращенням добробуту людей. До таких факторів належать зниження рівня

стресу, покращення екологічного середовища, зменшення напруженості життєвого ритму.

Інші дослідники стверджують, що поняття «якість життя» не є універсальним і застосовується лише до певної частини суспільства, яка може «піднятися» над «споживчою масою».

Існують також думки, що пов'язують якість життя з відмовою від надмірного споживання та обмеженням економічного зростання. Натомість, акцент робиться на доступі до благ культури, освіти, можливості саморозвитку, участі у вирішенні соціальних питань, задоволеності працею.

У науковій літературі можна виділити три основні підходи до трактування терміну «якість життя»:

1. «Якість життя» як синонім «рівня життя». В цьому випадку воно описує забезпеченість людей матеріальними благами та послугами, доступ до освіти, охорони здоров'я, житла, інших ресурсів.

2. «Якість життя» як більш широке поняття, що охоплює не лише матеріальні, але й нематеріальні аспекти. Це включає задоволеність людей своїм життям, умовами праці та відпочинку, доступ до культурних благ, відчуття безпеки, екологічну ситуацію, суб'єктивні відчуття щастя та комфорту.

3. Вузьке трактування «якості життя», де воно описує лише певні аспекти, що впливають на добробут людей, без урахування рівня життя в його економічному розумінні.

1.2 Доходи та рівень життя населення як ключові чинники якості життя

В умовах ринкової економіки виникає потреба у переосмисленні теорій, що описують розподільчі відносини. Це стосується, зокрема, перегляду підходів до визначення поняття та сутності доходів населення, їх диференціації та розшарування, яке вона спричиняє. Також важливо аналізувати тенденції зміни рівня життя населення та вивчати питання формування та зростання доходів у контексті проведення адекватної державної політики в цій сфері. У цьому контексті важливо розуміти взаємозв'язок між такими поняттями, як «дохід», «багатство» та «рівень життя». На нашу думку, поняття «багатство» є ширшим, адже воно охоплює не лише поточні доходи, але й запаси грошей, благ та послуг, якими володіють члени суспільства. Доходи, навпаки, формуються протягом певного періоду часу (зазвичай за рік) і не завжди напряму пов'язані з використанням цих ресурсів через споживання.

Важливо зазначити, що зростання доходів та багатства не завжди відбувається синхронно. Проте, в цілому, доходи та багатство населення виступають основою для задоволення матеріальних та духовних потреб людей і є одним з найважливіших факторів, що впливають на зростання суспільного добробуту [16].

Доходи населення – це сукупність коштів, які отримує людина або сім'я (домогосподарство) з різних джерел протягом певного періоду часу. Ці кошти можуть використовуватися на придбання товарів та послуг, накопичення, сплату податків та інші потреби.

Існують різні підходи до визначення доходів населення. Деякі дослідники вважають, що до доходів слід відносити лише грошові надходження, інші ж включають до них також натуральні блага, отримані від особистого підсобного господарства або інших джерел. Важливо зазначити, що безкоштовні послуги, які надаються державою або іншими організаціями, також можуть мати значний

вплив на рівень життя людей. Тому, на наш погляд, при визначенні доходів населення слід враховувати не лише грошові надходження, але й цінність цих послуг.

Ю. П. Кокін пропонує більш широке визначення доходів, яке включає «всі види грошових доходів, а також вартість натуральних надходжень, отриманих від особистого підсобного господарства і використаних на особисте (домашнє) споживання». Такий підхід до визначення доходів населення дає більш повне уявлення про матеріальну забезпеченість людей та їх рівень життя [13].

Необхідно розглядати доходи населення не лише як сукупність грошових коштів, але й з урахуванням безкоштовних послуг, які надаються різними суб'єктами господарювання та державою. Це пов'язано з тим, що такі послуги відіграють значну роль у забезпеченні добробуту людей, особливо тих, хто має низькі доходи. Основними факторами, які впливають на формування доходів населення, є особисті характеристики та трудові досягнення працівників, результати діяльності підприємств, організацій, установ, де зайнятий працівник та рівень розвитку економіки в цілому. Важливо також зазначити, що доходи населення залежать від розміру знову створеної вартості, адже саме вона є джерелом формування доходів, рівня продуктивності праці, податкової та соціальної політики держави. Вплив цих та інших факторів на розміри доходів населення змінюється на різних етапах життєдіяльності людини. Тому некоректно перебільшувати або применшувати значення будь-якого з них при аналізі формування доходів в цілому [18].

Доходи населення як економічна категорія являють собою сукупність відносин, що виникають між господарюючими суб'єктами і державою, з одного боку, домогосподарствами та індивідами, з іншого, з приводу привласнення, розподілу і перерозподілу частини знову створеної вартості.

Рівень життя – складне та багатопланове поняття, яке об'єднує широкий спектр соціально-економічних відносин, пов'язаних зі станом та умовами

життєдіяльності людини у суспільстві.

Протягом багатьох років рівень життя населення залишається одним з найважливіших соціально-економічних показників. Він характеризує не лише матеріальний добробут окремих людей, але й загальний результат діяльності економіки країни за певний період. Ця категорія не є новою і протягом тривалого часу досліджувалась як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Тлумачення та методи вимірювання рівня життя суттєво відрізнялись, адже вони ґрунтувались на конкретних завданнях досліджень. Рівень життя – це динамічна категорія, яка залежить від конкретних умов розвитку того чи іншого суспільства. Окремі його аспекти досліджувалися на кожному етапі розвитку економічної думки [19].

Сучасні методи оцінки якості життя в зарубіжних країнах ґрунтуються на двох ключових аспектах: об'єктивні умови життя, цей аспект охоплює вимірювані показники, що характеризують матеріальний добробут населення, доступність до соціальних послуг, інфраструктуру, екологічну ситуацію тощо. До таких показників належать, наприклад, рівень ВВП на душу населення, тривалість життя, рівень безробіття, доступність житла, якість освіти та охорони здоров'я та суб'єктивні оцінки населення, цей аспект фокусується на сприйнятті людьми якості свого життя. Він вивчає, наскільки люди задоволені різними складовими свого життя, такими як загальне задоволення життям, сімейне життя, робота, здоров'я, безпека, фінансова ситуація, дозвілля тощо.

Суб'єктивна оцінка якості життя, в свою чергу, поділяється на раціональну та емоційну складову. Раціональна складова охоплює загальну задоволеність життям та оцінку ступеня задоволеності його окремими складовими. Емоційна складова фокусується на балансі позитивних та негативних емоцій, які люди переживають у своєму житті.

Західні дослідники стверджують, що в умовах трансформації суспільства, на формування індивідуальних уявлень про якість життя значно впливає

емоційний фактор. Важливою складовою моніторингу соціально-трудової сфери є вивчення динаміки доходів населення та рівня цін на товари та послуги. Ці показники безпосередньо впливають на якість життя людей. В рамках моніторингу доходів необхідно обґрунтувати визначення рівня доходів населення, визначити частку в них заробітної плати та її роль як головного джерела підвищення добробуту громадян та стимулу до ефективної праці. Особливо важливого значення у вивченні доходів та рівня життя населення набувають соціальні обстеження.

1.3 Міжнародні стандарти рівня та якості життя

Різноманіття моделей, форм та методів соціальної політики обумовлює появу критеріїв її оцінювання, які, в свою чергу, залежать від соціокультурних традицій, особливостей різних суспільств, а також від розвитку наукових знань та практичного досвіду. В останні роки все частіше виникає критика традиційних методів оцінки рівня добробуту. Це призвело до зростання інтересу до використання соціологічного підходу. Він відрізняється комплексністю дослідження, адже враховує особливості диференціації рівня життя населення, а також широкий спектр складових добробуту, як об'єктивних, так і суб'єктивних. Інтеграція різних методологічних підходів передбачає проведення комплексного дослідження, яке охоплює як об'єктивні умови життя, так і суб'єктивне сприйняття якості життя окремих людей та соціальних груп.

Одним із пріоритетних напрямків вдосконалення сучасної соціальної політики є прискорення процесу стандартизації, тобто гармонізації національних стандартів (зокрема соціальних) з міжнародними. Цей процес спрямований на ратифікацію міжнародних норм та правил регулювання суспільних відносин у сфері визначення та забезпечення соціальних гарантій.

У 1961 році було розроблено першу групу соціальних стандартів, яка лягла

в основу Європейської соціальної хартії, спрямованої на захист соціальних прав. У 1996 році Рада Європи підготувала оновлену редакцію цієї Хартії, яку схвалила Рада Міністрів та прийняли європейські країни. На сьогоднішній день 15 європейських держав ратифікували цей документ. При розробці соціальних стандартів враховують два аспекти стандартизацію соціальних прав та розробку соціальних стандартів рівня життя. Стандартизація соціальних прав передбачає: право на працю, професійну підготовку, нормальні умови праці, свободу професійних об'єднань, укладання колективних договорів, права дітей та підлітків, працюючих жінок, сім'ї, інвалідів і осіб похилого віку, а також права працівників-мігрантів та їхніх сімей на захист, безплатну медичну допомогу і соціальне забезпечення. Значна частина стандартизованих соціальних прав вже знайшла відображення у чинному законодавстві України [32, с. 4-8].

Окремо хочеться зупинитися на другій групі соціальних стандартів - соціальних стандартах рівня життя. Більшість дослідників до цієї категорії відносять такі параметри: рівень доходу, споживання основних благ, житлово-побутові умови, можливість отримання якісної освіти та медичного обслуговування, умови відпочинку. Іншими словами, все те, що має задовільнити мінімальний стандартний набір потреб [45].

До першої групи методів належать ті, що ґрунтуються на соціально-економічних показниках, які публікуються державними статистичними службами. Рівень життя вимірюється на основі таких показників, як розмір заробітної плати (або доходу) громадян, ВВП на душу населення, офіційна межа малозабезпеченості та бідності та деякі показники стану здоров'я та освіти.

Опитування в цьому випадку відіграють допоміжну роль. Вони дозволяють, наприклад, продемонструвати структуру витрат людей з різним рівнем заробітної плати, а також їхню задоволеність існуючим рівнем життя та уявлення про бажані умови життя. Однак, в умовах сучасної економіки, можливості використання методів, заснованих виключно на показниках

соціально-економічної звітності, є дуже обмеженими.

За величезної кількості незареєстрованих безробітних і нерегулярної виплати заробітної плати показники, які враховують дані методики, не можуть точно відбивати реальний рівень життя всього населення [45].

До другої групи методів належать ті, що ґрунтуються виключно на опитувальних методах для отримання інформації про показники, які характеризують рівень життя населення.

Суть цих методів полягає в припущенні, що доходи людей та їх реальне споживання є тотожними. Обґрунтуванням такого припущення є складність оцінки реальних умов життя людей в ситуації, коли значна частина населення має неофіційні доходи. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що люди насправді споживають не більше товарів і послуг, ніж їм дозволяють їхні офіційні доходи. Такий аналіз є доцільним, адже він спрямований на визначення реальних умов життя та виявлення потенційних можливостей для їх покращення (на основі даних про реальне споживання).

Зазначимо, що поняття «якості життя» використовується і розкривається у співвідношенні з поняттями «рівень життя», «стиль життя», «спосіб життя», «життєвий уклад», соціальні норми і стандарти тощо. У відповідності із переліченим якість життя відбиває і характеризує в якій мірі людина задовольняє свої потреби і реалізує здібності, задатки і інтереси, створює суспільні цінності [17].

Якість життя тісно пов'язана з питаннями цінностей життя, сенсу існування людини, соціальних груп та суспільства в цілому. Вона визначає характер та спрямованість соціальної активності, діяльності та поведінки людей, соціальних груп, політичних партій та громадських рухів. Якість життя - це об'єктивно-суб'єктивна категорія, яка характеризує як рівень розвиненості тих чи інших потреб, так і можливість їх задоволення.

Саме соціальна складова якості життя відбиває ступінь ефективності

соціальної політики держави, а також соціальних програм, які спрямовані на задоволення не лише вітальних, але й соціальних (вищих) потреб особистості (її самореалізації) [45].

У кризовий період, коли актуалізується задоволення вітальних потреб при різкому зниженні можливостей задоволення соціальних, зростає роль соціальної політики. Її завданням стає збереження та розширення можливостей задоволення саме вищих соціальних потреб особистості [45].

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз впливу соціальних стандартів на рівень життя населення

Для будь-якої країни рівень та динаміка соціальних стандартів та показників якості життя населення слугують критеріями оцінки ефективності соціальної політики та орієнтирами для її соціально-економічного розвитку. Згідно зі звітом Human Development Reports 2023 року [28], Швейцарія посідає перше місце серед 191 країни світу за рівнем розвитку людського потенціалу з ІЛР 0,962 (з максимальних 1,000). Україна з ІЛР 0,734 належить до країн з високим рівнем людського розвитку (79 місце серед 189 країн світу), але цей показник нижчий за середній по регіону Європи та Центральної Азії (0,791). У 2021 році, згідно з Індексом соціального прогресу (Social Progress Index) [30], лідером рейтингу стала Фінляндія, отримавши 89,94 балів зі 100 можливих. Україна увійшла до групи країн з розвитком вище середнього, посівши 48 місце з 75,78 балами, що на 15 позицій вище, ніж у 2020 році (63 місце). Незважаючи на повільний, але стабільний прогрес у соціальному розвитку, який Україна демонструє останніми роками, проблема забезпечення гідного рівня та якості життя в країні залишається актуальною. Якість життя – це ступінь відповідності умов і рівня життя науково обґрунтованим нормативам або визначеним стандартам [41]. Під якістю життя розуміють також задоволеність населення життям з точки зору широкого набору потреб та інтересів [14].

Питання формування, регулювання та оцінювання рівня та якості життя населення активно досліджуються багатьма науковцями. Серед них можна виділити таких, як С. Айвазян, В. Бакіров, Г. Беккер, О. Богуцький, М. Кизим, Е.

Лібанова, О. Новікова та інші. Незважаючи на значний теоретичний доробок у цій сфері, досі не існує єдиного, загальноприйнятого підходу до визначення впливу різних факторів на якість життя населення країни.

Дослідження впливу факторів на рівень та якість життя населення України. Аналіз ґрунтувався на алгоритмі, представленому на рисунку 1. На першому етапі було створено інформаційний масив даних, що містив показники рівня та якості життя населення в розрізі регіонів України. Для виявлення стійких у часі факторів впливу та можливих структурних зрушень потрібно обрати тривалий період дослідження. На основі огляду наукової літератури з питань оцінки якості життя населення був сформований початковий перелік показників, які прямо або опосередковано відображають якість життя населення. Додатково було взято до уваги результати досліджень щодо оцінки впливу на якість життя населення в регіональному розрізі [48] та методика оцінки регіонального людського розвитку. Вхідний інформаційний масив даних було сформовано переважно на основі інформації Державної служби статистики України [26], а також даних Національного банку України [27].

При виборі показників якості життя населення керувалися принципом їх всебічності. Це означає, що вони охоплюють різні аспекти життя, такі як: матеріальні умови життя (дохід, житлові умови, доступ до товарів та послуг), можливість праці та самореалізації (рівень зайнятості, умови праці, можливості для професійного зростання та розвитку), забезпечення комфортних, безпечних і здорових умов життя (рівень злочинності, стан навколишнього середовища, доступ до медичної допомоги), доступ до освіти та культурного розвитку (рівень освіти, доступ до культурних закладів та можливостей для самовдосконалення).

Важливо зазначити, що не всі показники є прямими вимірювачами якості життя. Деякі з них лише опосередковано впливають на неї. Наприклад, показник забезпеченості персональними комп'ютерами та ноутбуками може свідчити як про матеріальне благополуччя, так і про включеність у трудову діяльність,

соціальну активність, доступ до освіти та культурного розвитку.

На другому етапі запропонованого алгоритму здійснюється виявлення факторів, які впливають на якість життя населення. Вибір методу виділення (екстракції) цих факторів ґрунтувався на оцінці частки загальної дисперсії ознак, яку описують виділені певним чином фактори. Інакше кажучи, обирався метод, який дозволяє максимально точно пояснити розбіжності в показниках якості життя за допомогою виділених факторів.

Для визначення кількості факторів, що включаються в модель, використовувалися два критерії. Критерій «кам'янистого осипу» Кеттела. Згідно з цим критерієм, на графіку упорядкованих за спаданням власних значень факторів (власні значення - це міри значимості факторів) необхідно знайти точку, де їх спадання максимально сповільнюється. Фактори, які йдуть далі за цією точкою, вважаються менш значущими і можуть бути виключені з моделі. Критерій Кайзера. Цей критерій рекомендує включати в модель лише ті фактори, чий власні значення перевищують 1. Важливо зазначити, що в даному дослідженні обидва критерії дали узгоджені результати майже для всіх періодів дослідження. Це свідчить про те, що виділені фактори є дійсно значущими та дозволяють пояснити суттєву частину розбіжностей в показниках якості життя населення.

В ході дослідження було встановлено, що метод головних компонент є найбільш ефективним для виділення факторів, що впливають на якість життя населення України. Цей метод дозволяє пояснити найбільшу частку загальної дисперсії показників якості життя, яка протягом досліджуваного періоду (2004-2023 роки) становила 75,8-87,3%. Інші ж методи виявились значно менш евристичними. До 2021 року чітко простежувалось виділення чотирьох факторів, які пояснювали 75,8-84,0% загальної дисперсії. 2011 рік можна вважати перехідним, адже саме в цьому році відсоток поясненої дисперсії був найменшим. Починаючи з 2022 року, кількість факторів, як правило, становила

шість. Ці зміни частково можна пояснити розширенням переліку показників якості життя, які бралися до уваги. Проте, протягом 2020-2021 років їх кількість не відрізнялась від наступних років. Тому, ймовірно, йдеться про зміни в самій структурі якості життя, які призвели до трансформації кількості та складу факторів. Подальший аналіз показав, що період формування нової структури якості життя охоплює 2011-2023 роки. Саме в цей проміжок часу спостерігались зміни як в кількості, так і в складі факторів.

Рис. 2.1. Алгоритм оцінки факторів впливу на якість життя населення України [34]

Рівень життя – це не просто сукупність матеріальних благ, а динамічний процес, який залежить від безлічі факторів і постійно змінюється. Він відображає ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення. Визначення рівня життя – це складне завдання, адже воно залежить як від потреб суспільства, так і від можливостей їх задоволення. На ці можливості впливають різні фактори, що визначають економічне, політичне і соціальне становище країни. До таких факторів належать: ефективність виробництва та сфери послуг, рівень науково-технічного прогресу, культурно-освітній рівень населення, національні особливості.

Рівень життя тісно пов'язаний з якістю життя. Оцінюючи рівень життя, ми оцінюємо й те, наскільки якісно живуть люди в країні. Ця інформація слугує орієнтиром для держави при виборі напрямів та пріоритетів економічної і соціальної політики. Важливо зазначити, що поняття "якість життя" є більш ширшим, ніж просто рівень життя. Якість життя охоплює не лише матеріальну забезпеченість, а й низку інших аспектів, таких як: можливість самореалізації, доступ до освіти та культури, стан навколишнього середовища, рівень безпеки, соціальні гарантії.

Для оцінки якості життя застосовуються три групи показників: кількісні, якісні та інтегральні.

Кількісні показники є найбільш очевидними та вимірними. До них належать: ВВП або національний дохід на душу населення, рівень споживання різних матеріальних благ і послуг за категоріями товарів, рівень зайнятості, інші економічні та соціальні показники.

Якісні показники дають змогу оцінити умови праці, побуту та дозвілля людей. Вони ґрунтуються на соціологічних дослідженнях, опитуваннях та

експертних оцінках.

Інтегральні показники об'єднують в собі характеристики та критерії з обох груп показників, кількісних і якісних. Вони можуть бути представлені у вигляді: індексів якості життя, рейтингових оцінок, інших комплексних показників.

Вибір та використання показників якості життя залежить від мети дослідження та доступних даних. Для кращого розуміння факторів, що впливають на якість життя, застосовуються методи обертання факторних навантажень. Ці методи дозволяють отримати більш чітку інтерпретацію матриці факторів, не змінюючи при цьому ні їхню кількість, ні частку пояснюваної дисперсії.

При формуванні соціальних стандартів важливо враховувати не лише матеріальні аспекти життя, такі як дохід на душу населення та доступ до базових потреб (продукти харчування), але й інші важливі фактори: доступність медичного обслуговування, якість освітніх послуг, безпечні умови життя.

З огляду на посилення розшарування населення в останні роки, соціальні стандарти мають бути спрямовані на його зменшення. Це стосується як загального рівня життя, так і регіональних розбіжностей, які можна нівелювати шляхом стабілізації місцевих бюджетів.

Тісний зв'язок між показниками зайнятості та матеріальним добробутом свідчить про необхідність стимулювання зайнятості населення. Це дозволить не лише покращити матеріальний стан людей, але й відновити принципи соціальної справедливості щодо працюючих, пенсіонерів та інших працездатних верств населення.

Важливим напрямком взаємодії соціальної та екологічної політики має стати захист населення від негативних наслідків погіршення стану довкілля. Це потребує комплексного підходу, що включає в себе заходи з покращення екологічної ситуації, а також соціальну підтримку людей, які постраждали від екологічних проблем

2.2 Статистичні підходи до вимірювання якості життя населення

В умовах сучасних економічних викликів, політичної трансформації та війни в Україні питання підвищення якості життя громадян стає одним з пріоритетів державної політики. Якість життя населення слугує ключовим критерієм оцінки добробуту суспільства. Для комплексного аналізу умов людського існування та визначення шляхів покращення добробуту громадян, необхідно дослідити вплив факторів прямої та непрямой дії. Це передбачає виявлення ключових соціальних та економічних чинників, які сприяють покращенню життя людей, скороченню бідності, підвищенню соціальних стандартів. З цією метою доцільно дослідити наявні науково-методичні підходи до визначення рівня добробуту населення та вдосконалити систему показників якості життя [5].

Питання якості життя населення та його оцінювання протягом багатьох років досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Це пов'язано з тим, що всі компоненти, які визначають рівень добробуту людей, мають значний вплив на їхнє соціальне благополуччя. Серед зарубіжних дослідників, які зробили значний внесок у цю сферу, можна виділити: Адама Сміта, Вільяма Петті, Давида Рікардо, вони розглядали якість життя через призму економічних категорій, добробуту населення, взаємозалежностей доходів та витрат. Карла Маркса, адже він акцентував увагу на соціальних аспектах якості життя, насамперед на умовах праці та розподілі багатства. Альфреда Маршалла, Вільфредо Парето, вони досліджували вплив економічних факторів на добробут населення. Дж. Кеннеді, Л. Джонсона, вони розглядали якість життя як один з ключових компонентів державної політики. Алвіна Тоффлера, він виділив три основні аспекти якості життя: економічний, екологічний та психологічний.

Важливо зазначити, що кожен з цих науковців зробив свій унікальний

внесок у розуміння якості життя. Їхні праці стали основою для сучасних досліджень у цій сфері.

Якість життя населення – це комплексна характеристика, що охоплює задоволення всіх потреб людей, включаючи безпечні екологічні умови життя, психологічну безпеку, здоров'я, благополуччя, добробут та інші важливі аспекти [5].

Для оцінювання якості життя застосовуються різні концептуальні підходи. Економічний підхід: розглядає якість життя як економічний добробут, використовуючи такі показники, як ВВП та індекс економічного добробуту. Багатовимірний підхід: характеризує якість життя як складне явище, що виходить за рамки економічної теорії. До таких моделей належать модель оцінювання людського розвитку та індекс соціального здоров'я Мірінгофа. Інтегрований підхід: поєднує об'єктивні та суб'єктивні судження при оцінюванні умов життя населення. Прикладами таких методик є індикатор журналу "Money Magazine", трендовий індикатор Майерса, міжнародний індекс умов життя, німецька система соціальних індикаторів, голландський індекс умов життя, методика оцінювання якості життя за Ференсом та Пауерсом, індекс довіри споживачів, індекс центру охорони здоров'я по дослідженню якості життя, індикатор якості життя населення Всесвітньої організації охорони здоров'я [5].

Дослідження якості життя потребує комплексного підходу, який поєднує об'єктивні та суб'єктивні методи, а також враховує фактори як прямого, так і непрямого впливу. Потрібно зазначити, що оцінюючи якість життя населення необхідно класифікувати та систематизувати показники, які впливають на рівень добробуту, встановлювати значимість цих показників як з точки зору окремої людини, так і щодо суспільства загалом. До факторів, що мають непрямий вплив на якість життя населення, належать показники, що характеризують демографічну ситуацію, фінансове забезпечення, освіту, охорону здоров'я, правове забезпечення, соціальне середовище [23, с. 4–7].

За даними Державної служби статистики України, протягом двох перших місяців 2022 року чисельність наявного населення країни зменшилася на 169,6 тисяч осіб. Цей факт свідчить про триваючу тенденцію депопуляції, яка спостерігається в Україні вже протягом багатьох років. Станом на 1 січня 2022 року чисельність наявного населення України становила 41 167,3 тисяч осіб. На погіршення демографічної ситуації в країні впливає низка взаємопов'язаних факторів: погіршення стану здоров'я населення, низька народжуваність, зростання смертності, міграція населення за кордон .

Фінансова безпека особи є одним з важливих факторів, які непрямо впливають на якість життя населення. До показників, що характеризують рівень фінансової безпеки, належать індекс людського розвитку та коефіцієнт Джині. Індекс Джині – це відстань між найбагатшими та найбіднішими верствами населення. В Україні, згідно з даними Світового Банку, у 2021 році коефіцієнт Джині становив 25,36%. Це нижчий показник , ніж у багатьох інших країнах світу, але вищий, ніж у деяких країнах Європи , таких як Швеція (29,2%) та Норвегія (27,6%). Можливо, такий аномальний результат пов'язаний із недостовірною статистикою за рівнем доходів громадян та високою часткою тіньової економіки.

Згідно з даними досліджень , доходи 10% найбагатших і 10% найбідніших українців з урахуванням тіньових доходів різняться у 37 разів. Індекс людського розвитку (ІЛР) України у 2022 році становив 0,734. Це на 14 позицій вище, ніж у 2021 році (0,751).

Бідність залишається однією з найголовніших проблем України, яка вкрай негативно впливає на якість життя населення. Бідність – це такий економічний стан індивіда чи соціальної групи, за якого він чи вона не може задовольнити визначене коло мінімальних потреб, необхідних для підтримки життєдіяльності, збереження працездатності, забезпечення нормальних умов життя, відпочинку, тобто коли потреби людей перевищують наявні засоби для їх задоволення [5]. За

даними Світового банку, рівень бідності в Україні зріс з 5,5% до 24,2% у 2022 році, в результаті чого 7,1 мільйона людей опинились за межею бідності.

Спостерігається певне зменшення диференціації серед бідного населення й наближення його доходів до межі бідності. Найбільш вразливими соціально-демографічними групами населення залишаються діти та особи віком від 75 років. Рівень абсолютної бідності серед цих груп становить 34,2% та 31,5% відповідно.

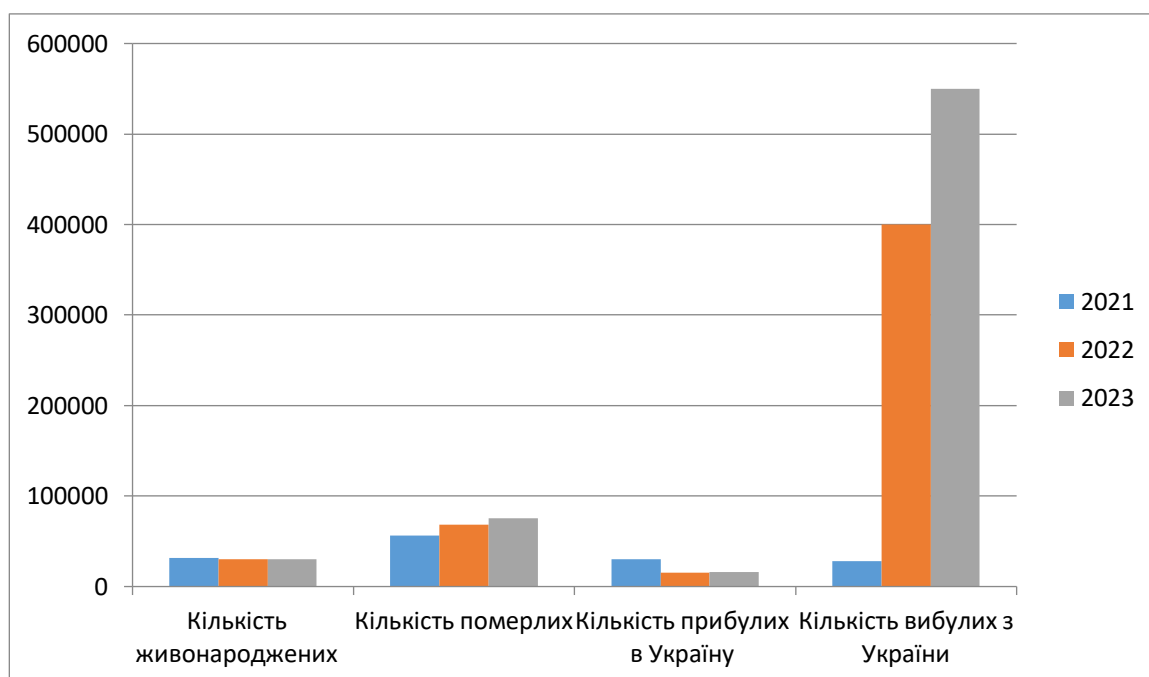

Рис. 2.2. Показники демографічної складової якості життя населення за 2020–2023 роки [26]

У 2021 році загальний дохід населення України сягнув 4 698,6 мільярдів гривень, тоді як сумарні витрати склали 4 876,0 мільярдів гривень. Це призвело до зменшення заощаджень на 177,4 мільярда гривень. Наявний дохід на душу населення у 2021 році становив 86 016 гривень. Одним з ключових показників, що характеризує диференціацію доходів населення, є квінтільний коефіцієнт фондів. Він відображає співвідношення сумарних доходів 20% найбагатшого та 20% найбіднішого населення, рангованого за показником середньодушових еквівалентних доходів [40, с. 89–93]. У 2020 році квінтільний коефіцієнт

становив 4,0.

У 2021 році інтегральний показник фінансової безпеки становить 0,63 [40, с. 89–93].

Крім вищезазначених факторів, на якість життя населення суттєво впливає показник кількості пенсіонерів та їх рівень соціального забезпечення. У 2021 році середній розмір пенсії в Україні становив 3 991,53 грн. для осіб, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду, 10 700,97 грн. - за інвалідністю, а соціальні пенсії та довічне грошове утримання суддів у відставці сягали 27 041,20 грн. Прямий вплив мають ті фактори, що безпосередньо підвищують або знижують якість життя окремої людини. Насамперед до них можна віднести умови життя. Цей фактор включає стан житлово-комунального господарства, доступність певних видів послуг, задоволеність базових потреб, вільний час та його використання, накопичення майна та цінностей [23, с. 4–7].

Факторами, що мають прямий вплив на якість життя населення, є умови життя, навколишнє середовище, якість трудового життя, задоволення життям. Науковці постійно шукають методи оцінки якості життя. Один з таких методів - тест, розроблений британськими вченими, який дозволяє оцінити як емоційний стан, так і фізичне здоров'я людини. Завдяки цьому тесту можна виявити, наскільки людина задоволена своїм життям, а також встановити зв'язок між задоволеністю життям та рівнем фізичного здоров'я. У ході дослідження задіяли понад три тисячі осіб старше 60 років. Результати показали, що ті, хто був менше за інших задоволений своїм життям у тричі частіше стикалися з проблемами із здоров'ям.

15 вересня 2017 року Україна зробила значний крок на шляху до сталого розвитку, представивши Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Цей стратегічний документ представив результати адаптації 17 глобальних Цілей сталого розвитку з урахуванням специфіки національного розвитку.

2.3 Аналітична оцінка якості життя населення

Рівень життя – це багатогранний концепт, що описує ступінь задоволення матеріальних, духовних та соціальних потреб населення. Він динамічно змінюється під впливом різноманітних факторів, роблячи його визначення складним та неоднозначним. З одного боку, рівень життя залежить від потреб суспільства. Чим багатші та різноманітніші ці потреби, тим вищий рівень життя. З іншого боку, можливості задоволення цих потреб обмежуються економічними, політичними та соціальними факторами в країні.

До основних факторів, що впливають на рівень життя, належать: ефективність виробництва та сфери послуг, науково-технічний прогрес, культурно-освітній рівень населення, національні особливості.

Рівень життя тісно пов'язаний з якістю життя. Якість життя – це більш широке поняття, яке описує не лише матеріальну забезпеченість, але й ступінь задоволення потреб людей у різних сферах життя, таких як: здоров'я, освіта, безпека, екологія, соціальні гарантії.

Оцінка рівня життя використовується як критерій для вибору напрямів та пріоритетів економічної та соціальної політики держави. Покращення рівня життя та якості життя є одними з основних цілей будь-якої держави.

Для оцінки якості життя використовуються кількісні, якісні та інтегральні показники. Кількісні показники найбільш очевидні. Насамперед це ВВП або національний дохід на одну особу населення, рівень споживання різних матеріальних благ і послуг за класами товарів, рівень зайнятості тощо. Якісні показники якості життя визначають умови праці, побуту й дозвілля людини. Інтегральні показники якості життя характеризують поєднання її часткових характеристик і критеріїв, причому як кількісних, так і якісних. Вони можуть бути представлені у вигляді різних комбінацій звітних статистичних показників, відповідних експертних оцінок тощо [18].

Проаналізуємо деякі ключові показники, що характеризують рівень життя населення України. Так, зокрема, аналізуючи доходи населення, спостерігаємо збільшення доходів на 999 265 млн. грн., або 27%, за період з 2019 по 2021 роки (табл. 2.1). Також бачимо, що витрати збільшились на 1 176 654 млн. грн., або - 31,8%, за аналогічний період. Спостерігається негативне явище, коли витрати перевищують доходи в 2020-2021 роках. Наявний дохід у розрахунку на одну особу має тенденцію до збільшення, за період 2019— 2021 років показник зростає на 80 016 грн. Отже, доходи населення України за 2019-2021 роки продемонстрували позитивну динаміку.

Таблиця 2.1

Доходи та витрати населення України за 2019—2021 роки [34]

Показник	Роки, млн. грн.			Абсолютний приріст, млн. грн.	Темп приросту, %
	2019	2020	2021		
Доходи	3 699 346	3 972 428	4 698 611	999 265	27,01
Витрати	3 699 346	3 989 445	4 876 000	1 176 654	31,8
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	5 627	73 355	86 016	80 389	1428,6

Згідно з даними Держкомстату за три квартали 2021 року, доходи населення України дорівнюють витратам (табл. 2.2.). За період з I кварталу по IV квартал 2021 року доходи та витрати населення зросли на 313 388 грн., або на 30,5%. Наявний дохід у розрахунку на одну особу за досліджуваний період значно зріс: на 5 122 грн., або на 27,1%. Дані підтверджують, що у 2021 році матеріальне забезпечення громадян України покращилося.

Таблиця 2.2

Доходи та витрати населення у 2021 році [26]

Показник	2021, млн. грн.				Абсолютний приріст,	Темп приросту,
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал		

					млн. грн.	%
Доходи, млн. грн.	1 028 676	1 114 025	1 213 846	1 342 064	313 388	30,5
Витрати, млн. грн.	1 028 676	1 114 025	1 213 846	1 342 064	313 388	30,5
Нааявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	18 922	19 777	23 105	24 044	5 122	27,1

Аналізуючи дані Держкомстату [26], можемо зробити висновки, що найвища середня заробітна плата у 2022 році була зафіксована у сфері інформаційних та комунікаційних технологій (30 853 грн) та у фінансовому та страховому секторах (27 969 грн). Найнижча середня заробітна плата у 2022 році була у сфері тимчасової зайнятості (6 375 грн) та у сфері сільського господарства, мисливства та лісового господарства (10 174 грн). Регіональні розриви у рівні заробітної плати залишаються суттєвими. У 2022 році найвища середня заробітна плата була у м. Києві (22 218 грн), а найнижча - у Тернопільській області (11 189 грн).

Згідно з даними Міністерства фінансів України, індекс реальної заробітної плати у січні 2022 року по відношенню до грудня 2021 року становив 87,5%, а порівняно з січнем 2021 року — 82,5%.

Як зазначають експерти, рівень життя значної частини населення України залишається невисоким. За даними Державної служби статистики України, у 2023 році близько 30% населення не мали достатнього доходу для задоволення своїх базових потреб. Водночас, значна частина працездатного населення України працює в умовах неформальної зайнятості. За оцінками експертів, частка неофіційної зайнятості в Україні сягає 40%. Неформальна зайнятість має низку негативних наслідків, як для працівників, так і для держави. Працівники, які не мають офіційного оформлення, позбавлені багатьох соціальних гарантій, таких як оплачувана відпустка, лікарняні, пенсія тощо.

Держава здійснює певний вплив на регулювання оплати праці через

установлення мінімальної заробітної плати, умов і розмірів оплати праці працівників бюджетної сфери та керівників державних підприємств. Проте, цей вплив є обмеженим, адже більшість працівників в Україні працюють у приватному секторі. На нашу думку, такий кошик далекий від реалій нашого життя і має бути переглянутий з урахуванням реальних цін, заробітних плат та потреб українців.

Прожитковий мінімум – це важливий соціальний та економічний показник, який використовується для визначення рівня бідності та встановлення державних соціальних гарантій. Він є базовим державним соціальним стандартом, на підставі якого: визначаються розміри державних соціальних виплат, таких як допомога на дітей, пенсії, стипендії тощо, встановлюються тарифи на житлово-комунальні послуги для малозабезпечених сімей, проводиться загальна оцінка рівня життя в Україні.

На жаль, в нашій країні цей показник значно занижений, оскільки [18] :

1) незмінність набору продуктів харчування та непродовольчих товарів. Набір продуктів харчування та непродовольчих товарів, на основі яких розраховується прожитковий мінімум, не переглядається протягом тривалого часу. Це призводить до того, що він не відображає реальні потреби та структуру споживчих витрат населення. У структурі витрат не передбачено витрати на мобільний зв'язок, послуги охорони здоров'я, культури та освіти, відпочинок, сімейні та інвестиційні потреби. Це робить прожитковий мінімум заниженим та нереалістичним.

2) застарілі терміни споживання непродовольчих товарів. Терміни споживання непродовольчих товарів, особливо довготривалого використання, застаріли та не відповідають реальним потребам людей. Це призводить до того, що люди змушені купувати ці товари частіше, ніж це передбачено прожитковим мінімумом, що робить його ще більш заниженим ;

3) необлік податку на доходи фізичних осіб. Прожитковий мінімум не

враховує податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), який сплачують з мінімальної заробітної плати. Це означає, що людина, яка отримує мінімальну заробітну плату, фактично отримує на 15% менше, ніж прожитковий мінімум. Крім того, розмір прожиткового мінімуму занижений і через те, що вартість продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг змінюється протягом року через зростання цін.

Зниження рівня життя в Україні, яке спостерігається протягом останніх років, має комплексний характер і зумовлене низкою факторів:

- війна та її наслідки. Військові дії призвели до значних руйнувань інфраструктури, втрати робочих місць, скорочення виробництва та експорту, зростання безробіття та внутрішнього переміщення людей.

- макроекономічні фактори. Знецінення національної валюти (гривні) призвело до зростання цін на товари та послуги, як імпортні, так і вітчизняні. Це робить життя українців значно дорожчим, особливо для тих, хто має низькі доходи. Інфляція також негативно впливає на рівень життя, адже вона знецінює заощадження та зменшує купівельну спроможність населення. Зростання безробіття обмежує можливості людей знайти роботу та отримувати дохід.

- соціальні фактори. Замороження соціальних стандартів протягом тривалого часу не дозволяє людям з низькими доходами збалансувати свої бюджети та забезпечити себе всім необхідним. Збільшення комунальних платежів лягає додатковим тягарем на сімейні бюджети, особливо для людей похилого віку та малозабезпечених сімей. Відсутність адекватної індексації доходів не дозволяє людям з фіксованими доходами (наприклад, пенсіонерам) зберегти свій рівень життя в умовах зростання цін. Введення нових податків та зборів зменшує доходи людей та робить життя дорожчим.

- корупція в Україні знижує ефективність використання бюджетних коштів та створює несприятливий клімат для ведення бізнесу.

Істотне зниження рівня життя населення може мати низку негативних

наслідків для суспільства та економіки країни, зокрема:

- 1) міграція населення , особливо збільшення відтоку працездатного населення закордон і, відповідно, зменшення трудового потенціалу країни;
- 2) зростання соціальної напруги та невдоволення населення, що може призвести до протестів, мітингів та інших форм соціальних заворушень;
- 3) збільшення злочинності;
- 4) погіршення здоров'я населення ;
- 5) загострення демографічної кризи.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ЯКОСТІ ЖИТТЯ У КОНТЕКСТІ ЗРОСТАННЯ ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

3.1 Світовий досвід підвищення якості життя населення

Проблеми підвищення якості життя населення на засадах подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку окремих регіонів і прошарків населення, створення системи мотивації ефективної трудової діяльності на виробництві, а також системи управління змінами продовжують викликати наукові дискусії і зумовлюють актуальність дослідження. Питання рівня життя населення залишаються маловивченими, оскільки переважно розглядаються або окремі аспекти (доходи та витрати населення, матеріальне становище соціально вразливих верств, бідність тощо), або глобальні проблеми виміру людського розвитку [31].

Одним з найважливіших позитивних результатів розвитку країни є зростання впевненості людей у власній здатності досягти бажаного рівня та якості життя. Коли люди вірять у себе та свої сили, вони стають більш активними, ініціативними та продуктивними. Це, в свою чергу, сприяє економічному зростанню, соціальному розвитку та загальному процвітанню країни.

Існує декілька факторів, які можуть сприяти зростанню впевненості людей: економічне зростання та створення нових робочих місць, підвищення рівня освіти та кваліфікації, доступ до якісних медичних та соціальних послуг, розвиток демократії та верховенства права, ефективна соціальна політика.

Пріоритетні національні соціальні проекти можуть стати ефективним інструментом для реалізації цієї політики. Їх переваги полягають у високому ступені політичного контролю, публічності та персональної відповідальності,

цільовому витрачанні бюджетних коштів, створенні спеціалізованого органу управління.

Пріоритетні соціальні проекти можуть дати потужний поштовх розвитку реальної соціальної політики. Проте, важливо зазначити, що соціальна політика є багатовимірним та багатофункціональним поняттям. Логіка його освоєння не може бути вичерпана виключно проектною діяльністю. Для ефективного здійснення соціальної політики необхідно чітко визначити цілі соціальної політики, визначити завдання, які вона повинна вирішити, розробити стратегії розвитку, конкретизувати стратегії в програмах. Також необхідно висунути довгострокові цілі соціального розвитку країни та виробити принципи формування стратегії такого розвитку в регіонах [1].

Соціальні стандарти – це система ціннісних уявлень суспільства про гідні якість та рівень життя. Вони визначають рівень мінімальних державних соціальних гарантій та індикатори досягнення стандартів життя.

Соціальні стандарти якості та рівня життя мають бути розроблені та встановлені відповідно до міжнародних принципів та підходів, які спрямовані на: припинення процесу відтворення бідності, забезпечення конституційних гарантій доступу населення до соціальних послуг, створення умов для розвитку людського потенціалу [35].

Система соціальних стандартів якості та рівня життя має бути багаторівневою. Вона повинна включати в себе обов'язкову частку у вигляді пакету гарантованих державою на певному рівні послуг в усіх регіонах та окрему систему соціальних стандартів для віддалених регіонів, ці стандарти повинні враховувати специфічні проблеми та потреби людей, які живуть в цих регіонах.

Важливо зазначити, що держава не повинна нести цей тягар самотужки. Для ефективного функціонування системи соціальних стандартів необхідно, щоб до її розробки та реалізації були залучені всі зацікавлені сторони.

Встановлення та застосування системи соціальних стандартів якості та

рівня життя має слугувати ключовим інструментом для досягнення низки важливих цілей: забезпечення соціальної безпеки та захисту населення, задоволення найважливіших потреб населення у соціальних послугах, посилення державної підтримки розвитку соціальної сфери, вирівнювання рівня соціального розвитку в регіонах, концентрацію фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках державної соціальної політики, планування й організацію надання гарантованих соціальних благ і послуг, оцінку та контроль за діяльністю установ і організацій, що здійснюють їх реалізацію. Система соціальних стандартів має бути динамічною та постійно оновлюватися. Вона повинна враховувати зміни в соціально-економічному розвитку країни, а також потреби та очікування населення.

Можна виокремити сім мінімальних напрямків соціальної стратегії , які мають увійти в систему соціальних стандартів (рис.3.1)

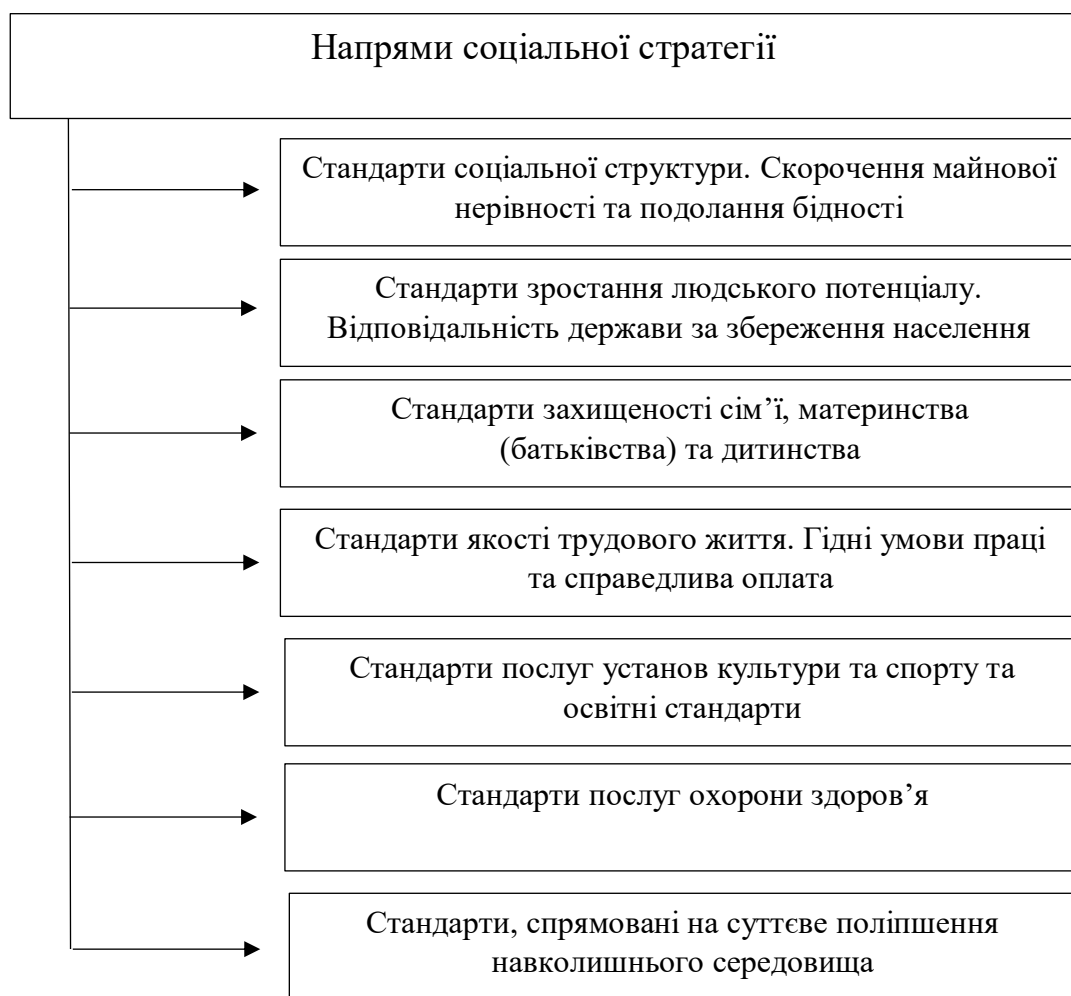

Рис.3.1.Мінімальні напрями соціальної стратегії [35]

Вивчення різнобічного закордонного досвіду в галузі розробки стандартів якості та рівня життя, соціального захисту населення та державної соціальної стандартизації має стати пріоритетним напрямком. Завдяки цьому ми зможемо не лише запозичити кращі практики, а й уникнути типових помилок. Необхідно не просто вивчати теорію, а й шукати механізми, які дозволять реалізувати відповідні цілі стосовно конкретної людини [35].

Початок 90-х років XX століття ознаменувався переходом на новий рівень соціальної політики в Європі. Хоча її основи закладалися протягом усього періоду інтеграції, саме після підписання Амстердамського договору 1997 року вона стала справді спільною для всіх держав-членів ЄС. Амстердамський договір суттєво розширив зміст соціальної політики ЄС. До преамбули Договору про

Європейський Союз (далі - ДЄС) було додано новий пункт 4, де декларується прихильність держав-членів до основних соціальних прав, які визначені Європейською соціальною хартією (1961 р.).

Важливим кроком стало включення соціальної політики до переліку основних напрямів діяльності ЄС, що зафіксовано в Маастрихтському договорі 1992 року. Одинадцять держав-членів (за винятком Англії) підписали два додаткових акти - Протокол та Угоду щодо соціальної політики, які стали додатком до ДЄС. Сьогодні питання соціального діалогу відіграють ключову роль у розробці та реалізації соціальної політики та економічної стратегії ЄС. Відповідно до статті 138 ДЄС, перед запровадженням будь-яких заходів у сфері соціальної політики Європейська Комісія зобов'язана консультиватися з соціальними партнерами щодо можливого напрямку дій ЄС та змісту передбачуваної пропозиції [1].

Еволюція соціальної політики ЄС чітко демонструє поступовий перехід від національних систем до сформованого єдиного простору, де права та можливості людей захищені на високому рівні.

Соціальний діалог відіграє ключову роль в соціальній політиці Європейського Союзу. Він слугує інструментом для співпраці між роботодавцями та працівниками на європейському рівні. Згідно з договорами та законодавством ЄС, соціальний діалог передбачає спільні консультації соціальних партнерів, обговорення актуальних питань, спільні дії та переговори, дискусії між соціальними партнерами та інституціями ЄС.

Процес соціального діалогу був започаткований Єврокомісією в 1985 році. З того часу він став необхідною складовою формування соціальної політики ЄС. Навіть у сучасному світі, де економічні чинники відіграють дедалі більшу роль, соціальна політика та діалог залишаються важливими стратегічними інструментами. Їм приділяється особлива увага у вирішенні глобальних проблем, досягненні соціальної справедливості та суспільної злагоди. Багато науковців

вважають, що майбутнє держав ЄС буде значною мірою визначено принципами наддержавної соціальної політики, розробленими Європейською Комісією.

Необхідність упровадження складових соціально орієнтованої ринкової економіки усвідомлюється сьогодні поряд із думками про перерозподіл необхідних ресурсів, що відбувається між країнами-членами ЄС, наддержавне регулювання та наддержавне забезпечення [4]. Соціальна сфера знаходиться на перехресті двох ключових трендів: з одного боку, йде формування наддержавної соціальної політики. Це передбачає співпрацю та координацію зусиль різних країн у сфері соціального захисту, а з іншого боку, спостерігається зростання впливу глобальних наддержавних організацій на національні політики та системи соціального захисту.

Європейський Союз має багатий досвід у сфері соціальної політики, який може бути цінним для України на шляху до повноправного членства в ЄС.

Основні тенденції розвитку соціальної політики на європейському рівні, які можуть бути використані в Україні:

- 1) наукове обґрунтування та експертиза соціальної політики ;
- 2) моніторинг та засоби перевірки рівня нужденності ;
- 3) посилення активного попереджувачого характеру соціального захисту;
- 4) створення умов для реалізації економічної ініціативи громадян;
- 5) підвищення ролі недержавного сектора в наданні соціальних послуг.

Дозволить зменшити навантаження на державний бюджет та покращити якість соціальних послуг.

Впровадження цих тенденцій в Україні може допомогти зменшити рівень бідності, підвищити рівень життя населення, зміцнити соціальну згуртованість, створити умови для сталого розвитку країни.

Запозичення європейського досвіду має відбуватися з урахуванням українських реалій. Необхідно розробити власну модель соціальної політики, яка

відповідатиме потребам та очікуванням українського суспільства.

Позитивні зміни в сфері безпеки можуть бути гарантовані лише за умов економічного зростання. Проте побудова прозорого економічного середовища та запровадження загальноприйнятих в Європі економічних механізмів функціонування господарського комплексу нерозривно пов'язані зі створенням соціального середовища, яке ґрунтується на європейських традиціях соціальної державності, регіоналізму та безпечності. Важливість цього підходу підкреслюється наміром Європейської Ради, зафіксованим у Зеленій книзі, створити «динамічний і ефективний Європейський ринок безпеки». Цей ринок має спиратися на прогресивні ділові кола та компанії з потужною соціальною та екологічною відповідальністю [1].

3.2 Пропозиції щодо вдосконалення норм якості життя в Україні

Якість життя населення нерозривно пов'язана з ефективною взаємодією всіх учасників економічних відносин. Її покращення (соціальний прогрес) виступає пріоритетним завданням державної соціально-економічної стратегії, що ґрунтується на принципах соціально орієнтованої ринкової економіки. Сталий соціально-економічний розвиток України та добробут її громадян прямо залежать від збереження, зміцнення та раціонального використання трудового потенціалу країни. Перехід до нової моделі суспільного розвитку в умовах глобалізації та інтеграційні процеси в рамках ЄС підкреслюють актуальність дослідження цієї проблеми в Україні. Створення сприятливих умов для розвитку та ефективного використання трудового потенціалу набуває виняткової практичної ваги.

В Україні діє низка нормативно-правових актів, спрямованих на покращення якості життя населення. До них належать : Конституція України, Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні

гарантії», Закон України «Про соціальні послуги», Закон України «Про охорону здоров'я», Закон України «Про освіту». Нормативно-правові акти у сфері якості життя населення є важливим інструментом для покращення життя людей, адже вони визначають стандарти та норми, захищають права і свободи, створюють сприятливі умови для розвитку економіки та соціальної сфери, забезпечують рівність.

Для країн з перехідною економікою суттєвим і важливим фактором рівня добробуту, якості життя є реалізація трудового потенціалу населення. Від тривалості життя у стані зайнятості залежить рівень доходів (ВВП на душу населення) та очікувана тривалість життя. Основним резервом трудового потенціалу населення є зменшення рівнів смертності у працездатному віці й збільшення рівнів зайнятості населення. Розв'язанню багатопланової проблеми зайнятості необхідна науково обґрунтована концепція, яка враховувала б специфічні умови різних регіонів країни в перехідний період до ринку. З урахуванням проблем у зв'язку з переходом від командно-адміністративних методів, коли зайнятість забезпечувалася лише державою, як правило, екстенсивно, до економічних, науковці і практики повинні далі розвивати теоретичні питання зайнятості, доведення системи соціальних і організаційних господарських видів і форм зайнятості до відповідності з її реальними відносинами, збагачувати ці форми, щоб зробити гнучкішим механізм управління трудовим потенціалом, визначити оптимальний рівень залучення працездатного населення до сфери народногосподарської діяльності, виробити гнучкий механізм перерозподілу робочої сили між галузями господарства і сферами суспільно корисної діяльності. Таким чином, механізм управління зайнятістю має бути еластичним, чітко реагувати на зміни в суспільстві, де живуть і працюють люди, різні за рівнем розвитку, свідомістю, інтересами, дисциплінованістю тощо.

Питання підвищення якості життя в Україні має системний характер і

потребує комплексного підходу. Необхідно не лише вживати окремих заходів, але й створити системну політику, спрямовану на покращення життя людей. Ця політика має базуватися на європейських цінностях та соціальних стандартах. Вона має ґрунтуватися на зміні парадигми стратегічного планування розвитку людського капіталу, а також вона потребує значних фінансових та часових затрат.

Реалізація комплексного підходу до покращення якості життя в Україні дозволить забезпечити високу якість життя в регіонах і в країні загалом, підвищити конкурентоспроможність нашої країни на міжнародному рівні, зблизитися з європейськими стандартами життя.

Важливо зазначити, що суспільство має бути впевнене в тому, що держава робить все можливе для покращення життя своїх громадян. Це довіра є ключовим фактором, який може мотивувати людей до активної участі у розвитку країни. Для цього держава повинна забезпечувати такий рівень життя та перспективи його зростання, які б влаштовували кожному людину незалежно від віку, статі, чи соціального походження.

Сьогодні Україна стоїть перед викликом формування нової системи цінностей, яка ґрунтується на принципах демократії, свободи, верховенства права та соціальної справедливості. Ця система цінностей має стати фундаментом стабільного цивілізаційного поступу нашої країни в умовах глобалізації та стрімких соціокультурних трансформацій.

Європейська орієнтація має стати не просто одним із напрямків зовнішньої політики України, але й стратегічним вектором внутрішньої трансформації українського суспільства. Європейський вибір - це не тільки про прагнення до кращого життя, а й шлях до самоідентифікації України в сучасному світі. Європеїзація України - це складний та тривалий процес, який потребує зусиль всієї української спільноти.

Українська влада чітко визначила курс на покращення життя громадян до

рівня європейських стандартів. Одним із ключових напрямків на шляху до покращення життя в Україні є інтеграція з Європейським Союзом. Україна прагне стати партнером та повноправним членом європейської спільноти, щоб запозичити передовий досвід в сфері суспільно-економічного розвитку. Імплементация соціальних стандартів ЄС у українську практику - це один із ключових факторів, який може допомогти Україні досягти європейського рівня життя.

Впровадження даних стандартів в Україні передбачає ряд механізмів та етапів. Одним з важливих аспектів здійснення європейської соціальної політики в Україні є стандартизація в сфері соціального захисту. Сучасна політика соціального захисту в Україні має ряд проблем: нестача ресурсів на соціальне забезпечення, демографічні проблеми, економічні (безробіття, корупція, тіньова економіка, негативні зовнішньоекономічні впливи), соціальні, політичні.

Найкраще відображають ступінь соціального розвитку країн так звані показники рівня життя, які налічують 14 показників, мінімальних соціальних норм, які гарантують гідний рівень життя населення країни.

Впровадження європейських соціальних стандартів в Україні - це складний процес, який потребує не лише політичної волі, але й значних зусиль з реформування законодавства та інституційної системи. З точки зору права, українське законодавство містить необхідні основи для впровадження європейських соціальних стандартів. Однак, задекларовані в цих нормативно-правових актах стандарти часто не відповідають європейським. Це пов'язано з недостатнім рівнем економічного розвитку України, а також наявну корупцію та олігархію .

Першочерговими завданнями в процесі соціалізації економіки України в умовах європейської інтеграції є забезпечення розвитку інститутів, законодавства, інфраструктури, структурних реформ. Зокрема в сферах соціального захисту перехід від соціального стандарту «прожитковий мінімум»

до соціального стандарту «мінімальний споживчий бюджет» як базового при розрахунку мінімальної заробітної плати. Запровадження адресної соціальної допомоги, мінімальних соціальних гарантій рівня життя населення, охороні здоров'я, сфері пенсійного забезпечення, забезпечення ефективного функціонування економіки та політичної системи, узгодження політики стимулювання економічного розвитку та забезпечення соціальної справедливості.

Впровадження європейських стандартів рівня життя в Україні неможливо без ефективної системи соціального захисту. Однак, наразі система соціального захисту в Україні потребує радикальних змін.

Це пов'язано з пострадянською спадщиною, яка включає в себе низький рівень життя, нерівність, корупцію та бюрократію, недостатнє фінансування соціальної сфери, недосконалість законодавства.

Внаслідок цих проблем багато людей в Україні живуть у бідності, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я є обмеженим, рівень пенсійного забезпечення є низьким, люди похилого віку, інваліди та інші вразливі групи населення не мають достатньої підтримки з боку держави.

Напрями удосконалення системи оцінювання якості життя :

1) розширення переліку індикаторів. Включення показників, що характеризують не лише матеріальний добробут, але й соціальні, екологічні та психологічні аспекти життя. Використання індикаторів, що відображають рівень гендерної рівності, доступ до освіти та охорони здоров'я, стан довкілля, рівень злочинності. Врахування думки громадян щодо того, які аспекти життя для них є найважливішими .

2) удосконалення методології збору даних. Забезпечення репрезентативності та об'єктивності даних. Використання сучасних методів збору даних, таких як онлайн-опитування, фокус-групи та соціологічні дослідження. Співпраця з державними органами влади та громадськими

організаціями для збору даних .

3) використання індикаторів, що відповідають системі соціального забезпечення Європейського Союзу. Порівняння результатів оцінювання з показниками інших європейських країн. Участь у міжнародних проектах з оцінювання якості життя.

4) підвищення доступності інформації. Публікація результатів оцінювання в доступному форматі на веб-сайтах державних органів та громадських організацій. Використання інфографіків та візуалізацій для кращого розуміння даних.

5) залучення громадян до процесу оцінювання. Створення платформ для обговорення та висловлення думок громадян щодо якості життя. Проведення громадських слухань та консультацій. Використання результатів оцінювання для розробки політики та прийняття рішень, спрямованих на покращення якості життя.

Зрештою, формування системи індикаторів оцінювання, покращення інформаційного забезпечення , розроблення методичних підходів до вимірювання якості життя населення та залучення громадян до процесу оцінювання сприятиме визначенню найбільш проблемних сфер та прийняттю ефективних управлінських рішень у сфері поліпшення якості життя на національному рівні .

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було встановлено теоретико-методичні основи визначення рівня та якості життя населення. Таким чином, якість життя – це багатогранне поняття, яке охоплює широкий спектр факторів, що впливають на добробут та щастя людей. Це не просто матеріальний достаток, а й доступ до освіти, охорони здоров'я, безпеки, соціального захисту, можливості самореалізації та інших важливих аспектів життя. З соціально-економічної точки зору, якість життя тісно пов'язана з рівнем розвитку суспільства. Країни з високим рівнем ВВП, розвиненою інфраструктурою, доступною системою освіти та охорони здоров'я, як правило, мають і вищі показники якості життя. Однак, якість життя не визначається лише економічними показниками. Важливу роль відіграють також соціальні фактори, такі як рівень злочинності, соціальна згуртованість, доступ до культурних благ, гендерна рівність та інші.

У другому розділі проведеного дослідження було проаналізовано рівень та якість життя населення. Рівень та якість життя в Україні у 2024 році значно знизились порівняно з 2021 роком, через падіння ВВП, зростання безробіття, інфляцію, знищення інфраструктури та масовою міграцією населення.

На підставі проведеного у третьому розділі аналізу можна зробити наступні висновки щодо шляхів підвищення рівня якості життя населення України. Необхідно подолати корупцію на всіх рівнях, завдяки цьому створиться сприятливе середовище для розвитку бізнесу, що, в свою чергу, стимулюватиме економічне зростання та покращення добробуту населення. Потрібно забезпечити доступну та якісну освіту для всіх верств населення, а також удосконалити систему охорони здоров'я, яка гарантуватиме всім громадянам право на якісну медичну допомогу. Слід розробити та впровадити комплексні програми підтримки молодих сімей, які включають доступне житло, якісну медичну допомогу та інші необхідні послуги, а також програми державно-

приватного партнерства. Впровадження державних мінімальних соціальних програм, які будуть спрямовані на забезпечення громадян базовими потребами. Ефективна реалізація політики зайнятості. Розвиток ринку праці, створення нових робочих місць та забезпечення випускників навчальних закладів роботою. Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, який є важливим джерелом нових робочих місць. Зниження рівня безробіття та тіньового сектору економіки шляхом удосконалення податкового законодавства та забезпечення умов гідної праці. Встановлення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на рівні, який відповідає реальним потребам людини та споживчим цінам у країні.

Активізація та реалізація комплексу запропонованих заходів потребуватиме значних вкладень та часу. Проте, підвищення рівня та якості життя населення – це запорука стабільності, економічного зростання та процвітання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2016. – № 1 (49). – 232 с.
2. Амельченко Н. Цінності об’єднаної Європи Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2019. 42 с.
3. Артеменко В. Методи інтегральної оцінки якості життя населення в управлінні регіональним розвитком *Регіональна економіка*. 2020. № 1. С. 166-177.
4. Власюк О.С, Пирожков С.І. Індекс людського розвитку: досвід України. К.: ПРООН, 2021
5. Галайко Н.В.,Столяренко О.О.,Кравчук О.В.Аналіз якості життя населення в Україні *Причорноморські економічні студії*.2020. №49. С. 135–140
6. Гарантія на соціальний захист: (нормативні документи) *Людина і праця* №2. 2021
7. Гелбрейт Дж. К. Економічні теорії і цілі суспільства / Дж.К. Гелбрейт. – М.: Прогрес, 1976. – 406 с
8. Гнибіденко І.Ф. Вплив соціально-економічної політики на соціальну безпеку та рівень життя населення України *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 2. С. 124-126.
9. Головаха Є. Соціальні зміни в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» К.: ІС НАНУ. 2019. 132 с.
10. Дмитришин Л.І. Аналіз підходів до моделювання процесу та оцінки рівня життя населення *Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць*. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій, 2020. № 1 (11). С. 44-55
11. Дмитришин Л.І. Теорія і практика оцінки рівня і якості життя населення:зарубіжний Еврика 15: Збірник наукових праць. 2019

12. Дубович К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг : автореф. дис. ... д. держ. упр. : спец. 25.00.02. / К. В. Дубович. – К., 2016. – 37 с.
13. Дядик Т.В. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навчальний посібник. – Полтава:2008. – 323 с.
14. 14. Єфимова М. Р., Бичкова С. Г. Соціальна статистика : навч.посібник. М. : Фінанси і статистика, 2003. 560 с.
15. Завидівська Н.Н. Якість життя як основа для розвитку людського капіталу в умовах активізації глобалізаційних процесів *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2020. № 3. С. 300–304.
16. Кизим М.О., Узунов Ф. В. Інтегральна оцінка рівня та якості життя населення регіонів України *Проблеми науки* 2020. № 4. С. 35 – 41.
17. Ковтун Н.В. Міжнародний досвід оцінювання якості життя населення і можливості його використання в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.: Економіка*. 2020. № 134. С. 32-37.
18. Кравченко, О. О. Аналіз рівня та якості життя населення України в умовах економічної та політичної нестабільності. *Глобальні та національні проблеми економіки*.2021. с. 572-578
19. Краснікова О.М. Рівень життя населення в Україні: проблеми та перспективи *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 2. Т. 3. Економічні науки. Полтава : ПДАА, 2021. С. 258–262
20. Куриляк В.Є. Менеджмент: міжцивілізаційні і міжкультурні основи: К.: Кондор, 2020. 480 с.
21. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2020. 367 с

22. Ляхович Г. Пріоритетні напрями розвитку соціального захисту населення з врахуванням світового досвіду *Вісник Тернопільської академії народного господарства* №18. 2020
23. Мандрикіна А.С. Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни. *Державне будівництво*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33A (дата звернення: 11.04.2024).
24. Мірошніченко С.Ю. Соціальні нормативи як критерії оцінки життєвого рівня населення // *Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ*. К, 2021. № 1. С. 137-142.
25. Новіков В.М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід). К.: Інститут економіки НАН України. 2020. 246 с.
26. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2024)
27. Офіційна веб-сторінка Національного банку України . URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 21.03.2024)
28. Офіційна веб-сторінка Human Development Reports 2020. URL: <http://www.hdr.undp.org/en/2020-report> (дата звернення: 06.04.2024)
29. Офіційна веб-сторінка OECD Better Life Index. URL: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/> (дата звернення: 22.04.2024)
30. Офіційна веб-сторінка Social Progress Index . URL : <https://www.socialprogress.org> (дата звернення: 16.03.2024)
31. Пальчук О.І. Якість життя населення: грані проблем у фокусі перетворень. 2018. № 21. С. 96-102
32. Папієв М. Світовий досвід застосування соціальних стандартів *Економіка України*. 2020. № 1. С. 4-8.
33. Пасісниченко В.Л. Європейські цінності : історичні традиції та сучасні теоретичні конструкти *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2020. Вип. 2. С. 120–129.

34. Полякова О. Ю., Грипич О. В., Леванда О. М. Аналіз чинників впливу на якість життя населення України. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 199–206
35. Помаза-Пономаренко А. Л. Зарубіжний досвід забезпечення державою соціального розвитку та регіональної безпеки / А. Л. Помаза-Пономаренко // *Актуальні проблеми державного управління*. - 2016. - № 1. - С. 173-178
36. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенько. — К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. — 428 с.: іл. — Бібліогр.: с. 417-426.
37. Романюк І. «Якість життя» як соціально-економічна категорія та об'єкт статистичного дослідження. *Вісник КНУ ім. Т. Г. Шевченка. Сер. «Економіка»* 2020. Вип. 4. С. 91–97
38. Сакало О.Є. Європейські цінності : сутнісні основи та практичне втілення URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4335/1/Sakalo.pdf>.
39. Соціальні індикатори рівня життя населення: Статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 221 с.
40. Столяренко О.О., Галайко Н.В. Вплив соціальних та психологічних чинників на фінансову безпеку особи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Т. 29. № 4. С. 89–93
41. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 376 с. 4.
42. Фактори макроекономічної нестабільності в системі моделей економічного розвитку: монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Скрипниченко. НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. К. 2020. 720 с.
43. Хаустова В.Є., Узунов Ф. В. Міжнародний порівняльний аналіз рівня та якості життя населення країн світу *Вісник ДонДУЕТ*. 2020. № 4 (20). С. 47 – 55.

44. Щербакова Ю.Л. Цінності об'єднаної Європи Київ : ВЦ «Академія», 2020. 208 с.
45. Щербата Г.М. Соціальні стандарти якості життя: теоретико-методологічні підходи до їх визначення // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2009. – №844. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – Вип. 23. – С. 136 – 142
46. Campbell A. The quality of American life. Perceptions, evaluations and satisfactions. New York, 1976. Режим доступу: http://flogiston.ru/files/glava_1.pdf .
47. Forrester J.W. World Dynamics / J.W. Forrester –Cambridge: Wright-Allen Press, 1971. 142 p.
48. Kireenko A., Ivanov Y., Nevzorova E., Polyakova O. Shadow // New Trends in Finance and Accounting : Proceedings of the 17th Annual Conference on Finance and Accounting. Springer, Cham., 2017. P. 301–312.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Порівняльна таблиця інформаційного забезпечення системи показників
згідно концепції OECD: Better Life Index [37]

Показники концепції OECD	Показники, які є в Україні
а) житло: – кімнати на одну людину; – житло з базовими умовами; – витрати на житло;	Середня кількість кімнат на 1 особу Забезпеченість житлом, кв. м загальної площі на особу Частка житла, обладнаного каналізацією Частка домогосподарств, задоволених своїми житловими умовами Частка респондентів, яким вистачає добротного житла Частка домогосподарств, задоволених своїми житловими умовами Частка витрат домогосподарств на житло
б) доходи: – чистий скоригований наявний дохід домогосподарств; – фінансовий достаток домогосподарств;	Середньодушовий наявний дохід в цінах базового року, грн на рік Частка домогосподарств, які оцінили рівень своїх доходів як достатній Частка населення, чиє споживання є нижчим рівня фактичного прожиткового мінімуму Частка витрат на продовольчі товари у сукупних витратах домогосподарств Середньомісячний розмір заробітної плати в цінах базового року Питома вага домогосподарств які робили заощадження, або купували нерухомість Частка витрат на непродовольчі товари та послуги у сукупних витратах домогосподарств
в) праця: – рівень зайнятості; – рівень довгострокового безробіття; – особисті доходи; – гарантія зайнятості;	Рівень зайнятості населення Рівень тривалого безробіття (понад 1 рік) населення у віці 15-70 років (за методологією МОП) Рівень безробіття (частка безробітних серед населення 18-65 років), МОП Середньомісячний розмір заробітної плати, у % до мінімальної зарплати Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумів Суспільні видатки на активну політику зайнятості, у % до ВВП Рівень охоплення безробітних активними заходами Державної служби зайнятості (професійне навчання, громадські роботи, працевлаштовані), % до чисельності незайнятого населення, яке перебувало на обліку у службі зайнятості
г) суспільство: – якість підтримки мережі;	Індекс довіри до ЗМІ Інтегральний індекс соціального самопочуття
д) освіта: – рівень освіти; – навички студентів; – кількість років навчання;	Частка осіб з повною вищою освітою серед населення віком 22 років і старше Частка професіоналів та фахівців серед зайнятого населення Середня тривалість навчання осіб віком 25 років і старше
е) навколишнє середовище: – забруднення повітря; – якість води;	Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення, у розрахунку на 1 кв. км Обсяг скидів зворотних вод, млн. куб. м. на рік Частка домогосподарств, які беруть питну воду з мережі водопостачання
є) громадянська активність: – консультації з питань нормотворчої діяльності; – явка виборців;	Інтегральний індекс національної дистанційованості Частка респондентів, які скоріше задоволені роботою органів місцевої влади Частка респондентів, на думку яких сьогодні в Україні люди можуть вільно висловлювати свої політичні погляди
ж) здоров'я: – тривалість життя; – самооцінка здоров'я;	Очікувана тривалість життя при народженні Частка респондентів, які оцінили стан свого здоров'я як добрий

з) задоволеність життям:	Частка респондентів, які скоріше задоволені своїм життям Частка респондентів, які скоріше або цілком задоволені своєю роботою Частка респондентів, які переважно або цілком довіряють своїм співвітчизникам Частка зневірених знайти роботу, % до економічно активного населення віком 15-70 років (за методологією МОП)
і) безпека: – рівень насильства; – рівень вбивств;	Коефіцієнт злочинності (кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. населення) Частка респондентів, які відповіли, що біля їх будинку/в мікрорайоні практично не трапляються випадки хуліганства та пограбувань Частка респондентів, які відповіли, що протягом останніх 12 місяців значно погіршилася особиста безпека (на вулиці, в громадських місцях) Коефіцієнт вбивств (кількість зареєстрованих вбивств на 100 тис. населення)
к) баланс роботи та особистого життя: – співробітники, які працюють тривалий робочий день; – час, присвячений відпочинку	х Частка респондентів, яким вистачає повноцінного дозвілля
Рівень забезпеченості	21 показник з 24 (87,5 %)